

Tilburg University

Het plan van den arbeid

Kaag, H.A.

Published in:
Maandschrift Economie

Publication date:
1935

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Kaag, H. A. (1935). Het plan van den arbeid. *Maandschrift Economie*, 1(3), 125-131.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Het plan van den arbeid

door

Prof. H. A. KAAG

Crisis-Politiek

Het hoofdstuk gewijd aan de theoretische uiteenzetting van de te volgen crisispolitiek behoort zeker niet tot de sterkste deelen van het plan.

„In het groot bezien”, zoo heet het daar, „staan twee opvattingen omtrent de wijze waarop de depressie kan worden overwonnen tegenover elkaar; twee soorten van crisispolitiek worden gevoerd en elke politiek wordt verdedigd met argumenten, ontleend aan een van die verschillende economische opvattingen. Dit verschil in opvatting kan worden omschreven als een verschil tusschen voor- en tegenstanders van het vrije spel der maatschappelijke krachten. Het verschil in de crisis-politiek kan worden aangeduid als negatieve en positieve crisis-politiek.”

In principe kan men die tegenstelling inderdaad maken. Zij zou ook van practische beteekenis zijn, wanneer wij niet thans, maar eenige decennia vroeger leefden. In de practische economische politiek van Nederland speelt echter de richting, die van het vrije spel der maatschappelijke krachten uitkomst verwacht, nauwelijks eenige rol. Hoogstens zou men een consequente deflatie-politiek à la Trip nog in deze richting kunnen onderbrengen. De politiek van het kabinet Colijn mag echter zeker niet geïdentificeerd worden met een politiek welke gericht is op het herstel van het vrije spel der maatschappelijke krachten. Integendeel. Steeds meer heeft ook deze regeering in het vrije spel der maatschappelijke krachten ingegrepen. Men denke slechts aan de landbouwpolitiek, aan de contingenteeringspolitiek, aan de werkloosheidssteun, aan het werkfonds.

De strijd in Nederland gaat dus practisch niet om de vraag of er in het economisch leven moet worden inge-

grepen, of er dus überhaupt plaats is voor crisisspolitiek, maar de strijd gaat over de vraag hoe zal moeten worden ingegrepen en in welke mate zal moeten worden ingegrepen. Dit neemt natuurlijk niet weg, dat er nog altijd velen in den lande zijn, die verlangen naar een situatie, waarin inderdaad het vrije spel der maatschappelijke krachten weer kan worden hersteld en van het resultaat van de pogingen om door een positieve crisisspolitiek het economisch leven wederom gezond te maken, zal voor een groot deel afhangen of die sluimerende richting op den duur succes zal hebben. Daarom hangt ook, voor den langen duur bekeken, zoo veel af van het resultaat van de huidige ordeningspogingen, waarvan elke crisisspolitiek tenslotte slechts een onderdeel is.

Indien deze ordeningspolitiek mocht mislukken, dan zal weldra blijken, dat het liberalisme allermintst dood is en dan zal, om met Dr. Willem Valk te spreken, de goede zaak waarvoor wij vechten voor 50 jaar bedorven zijn..... want zoo iets moet men goed doen of niet doen.

Ernstiger is, dat onder die voorstanders van het vrije spel der maatschappelijke krachten ook zij worden gerubriceerd, die meenen „dat een opleving alleen dan eenigszins duurzaam kan zijn, wanneer zij door meerdere investering van de zijde van het particuliere bedrijfsleven wordt veroorzaakt en die om de meerdere investering van de zijde van het particulier bedrijfsleven tot stand te doen komen, een terugkeerende rentabiliteit van het bedrijfsleven en een terugkeerend vertrouwen in de toekomstige rentabiliteit noodig is.”

Persoonlijk heb ik deze gewraakte meening verdedigd in de in de vorige nummers van ons tijdschrift opgenomen artikelen over „Economische Politiek”. Waarschijnlijk hebben wij hier echter te doen met een ernstige verwarring waaraan men zich veelal van liberale zijde en zooals thans blijkt ook van socialistische zijde schuldig maakt.

Herstel van rentabiliteit eerste voorwaarde voor een vermeerdering van de werkgelegenheid in het particuliere bedrijfsleven, eerste voorwaarde ook voor een stimuleering van de ondernemersactiviteit en vermeerderde investatie

in het particuliere bedrijfsleven, veronderstelt allerm minst een herstel van het vrije spel der maatschappelijke krachten. Een herstel van een zoodanige rentabiliteit kan in de eerste plaats in het leven worden geroepen door het ingrijpen van overheidswege of van andere organen en bij een zoodanig ingrijpen is het verder allerm minst noodzakelijk, dat men daarbij het vrije spel als het ware zal moeten nabootsen door van regeeringswege loonsverlaging ernstig te bevorderen om daardoor een crisisverloop te doen ontstaan, overeenkomende met hetgeen volgens de werking van dat vrije spel zou moeten ontstaan.

Voor herstel van die rentabiliteit is het echter allerm minst noodzakelijk de gewraakte methode van eenzijdige loonsverlaging, zooals wordt voorgesteld, te kiezen.

Hij die meent, dat herstel van de rentabiliteit eerste voorwaarde is voor verbetering van conjunctuur, een meening welke nog onlangs in Dr. W. Valk's „Conjunctuur-Diagnose” verdediging vond, behoeft allerm minst voorstander te zijn van het bekende maximum theorema en de leer van de survival of the fittest.

Dat maximum theorema poneerde inderdaad de stelling, dat bij vrije prijsvorming, bij algemeene vrijheid van ruilverkeer dus, een maximum volkswelvaart werd bereikt. Daar bij het vrije spel der maatschappelijke krachten ieder naar beste inzicht en beste kracht zou streven het voordeelgste te doen en het minder voordeelg na te laten, zou elke in het economisch leven ingrijpende macht slechts het meer rendabele kunnen gebieden en het minder rendabele kunnen verbieden. Dit maximum theorema heeft zich door het werk van de zoogenaamde mathematische school in het economisch leven een tijdlang in een objectief wetenschappelijk kleed gestoken. Nadat mannen als Marshall en Pigou zijn practische gelding reeds sterk hadden ingeperkt, heeft Schumpeter het de juiste plaats aangewezen, namelijk: als die van een methodisch hulpmiddel bij de verklaring van het waarde-, prijs- en economisch verschijnsel in een zoogenaamde statische maatschappij. Terecht heeft Prof. F. de Vries er in zijn jongste diesrede op gewezen, dat de evenwichtstoestand waar deze op het maximum theorema doelt, niet is een absoluut, maar een

relatief maximum. Of dit relatief maximum werkelijk een maximum voor volkswelvaart inhoudt, valt alleen vast te stellen, wanneer wij het toetsen aan algemeene normen.

Wat voordeelig is en wat onvoordeelig is, wat rendabel en wat onrendabel is hangt af van allerlei omstandigheden, waarop o.a. door de overheid invloed kan worden uitgeoefend en in feite wordt uitgeoefend. Wij kunnen de werking van de rentabiliteitsnorm dus regelen, door de voorwaarden, waaronder zij werkt, te beïnvloeden. Met name hangt het resultaat waartoe de rentabiliteitsnorm leidt, van de inkomens-verdeeling, van de vorming der behoeften, van loonpolitiek, van sociale wetgeving, etc., af.

In het algemeen kan men zeggen, dat de wijze waarop de rentabiliteitsnorm werkt en het resultaat waartoe zij leidt, afhankelijk is van de prijsvorming, zoowel van die elementen, die de kosten, als die welke de opbrengst bepalen. Alleen indien er een zoogenaamde gerechte prijs bestaat, wanneer er is 'n juiste prijsvorming, leidt de rentabiliteitsnorm tot een resultaat, welke ook algemeen maatschappelijk als wenschelijk kan worden aanvaard.

Als pendant van het maximum theorema op het terrein van de economische ontwikkeling is de leer omtrent de survival of the fittest te beschouwen, welke populair uitgedrukt de stelling inhoudt, dat — bij vrije prijsvorming, bij algemeene vrijheid van verkeer — het sociaal nuttige steeds het sociaal schadelijke, het economisch goed geleide, steeds het slecht geleide bedrijf zal verdringen. Terecht heeft men dit leerstuk de laatste tijd wel eens spottenderwijs aangeduid als de leer van de survival of the fattest, daarbij aangevend, dat voor de verdringing in het economisch leven dikwijls niet beslissend is de innerlijke kracht der organisatie, maar de feitelijke macht op grond van financiële kracht.

Ook echter indien werkelijk het meer rendabele bedrijf het minder rendabele zou verdringen, hangt van de voorwaarde waaronder die rentabiliteit werkt af, welk bedrijf het sterkere en welk het zwakkere zal zijn. Door beïnvloeding van de voorwaarden waaronder de rentabiliteit werkt, kan men daarom ook in den zin van het theorema omtrent

de survival of the fittest, beïnvloeden wie in feite die fittest zal zijn. Dat behoeft dus in het algemeen niet die onderneming te zijn, die bij een vrij spel der maatschappelijke krachten de beste resultaten weet aan te wijzen.

Zoo is het mogelijk, dat bij ongeordende concurrentie de ondernemer, die kinderarbeid toepast, gehuwde vrouwen in zijn fabriek bezigt, abnormaal lage loonen betaalt, oneerlijke concurrentiemethoden bezigt, etc., den ondernemer, die prijs stelt op goede sociale verhoudingen en zich bij de concurrentie houdt binnen de grenzen van het behoorlijke, verdringt, niettegenstaande deze laatste wat economische organisatie betreft de meerdere is van zijn concurrent. Bij een behoorlijke sociale wetgeving, gepaard gaande aan regeling der concurrentie-voorwaarden, zal echter onder handhaving van het rentabiliteitsprincipe juist de eerste het onderspit moeten delven.

Wij zijn op deze kwestie expres wat uitvoeriger ingegaan, omdat het standpunt dat men in betrekking daartoe inneemt van de grootste beteekenis is voor de te voeren crisisspolitiek en in het plan van den arbeid blijkens andere passages het belang van een rentabiliteit van het bedrijfsleven weliswaar niet geheel en al uit het oog wordt verloren, maar naar onze meening toch niet die plaats wordt gegeven, welke haar toekomt.

En toch indien het de opstellers van het plan werkelijk ernst is met hun in de inleiding gegeven schets van de meest wenschelijke organisatie van het economisch leven en met name ernst is met de uitlating, dat wat zonder nadeel voor de gemeenschap door het bedrijf zelf kan worden geregeld, door het bedrijf moet worden geregeld, dat wat binnen de bedrijfstak op het gebied van commercieel en technisch beheer kan worden overgelaten aan den leider der onderneming, aan boer of aan middenstander, aan dezen moet worden overgelaten, zullen zij moeten toegeven, dat elke maatregel van conjunctuurpolitiek in de eerste plaats moet worden getoetst aan de vraag in hoever zij gunstig werkt op een herstel van rentabiliteit van het particuliere bedrijfsleven en op het resultaat waartoe deze herstellende rentabiliteit leidt.

Dit geldt met name ook van het vraagstuk van de politiek van het uitvoeren van groote werken door de overheid. Die politiek moet in de eerste plaats worden getoetst aan de vraag of zij gunstig werkt op een herstel van de rentabiliteit in het bedrijfsleven, wat onder de huidige omstandigheden in de eerste plaats als voorwaarde heeft, dat zij onjuiste prijsverhoudingen herstelt.

Wij komen op deze kwestie later terug. Hier mag echter reeds worden geconstateerd, dat zij ook naar de meening van de ontwerpers van het plan op het binnenlandsch prijsniveau stimuleerend werkt. Deze tendens tot prijsstijging is, wanneer wij de binnenlandsche prijsverhouding geïsoleerd bekijken, inderdaad gewenscht. Zij is echter in strijd met een andere essentiele voorwaarde voor een herstel van de rentabiliteit, namelijk: aanpassing aan de prijsverhoudingen in het buitenland.

De ontwerpers van het plan hebben deze moeilijkheid blijkbaar zelf wel gevoeld. „De ervaringen in andere landen leeren dan ook, dat een bewust geschapen opwaartsche binnenlandsche conjunctuur alleen doorvoerbaar was bij een weloverwogen beheersching van het geldwezen. Met de in het Plan ontworpen conjunctuurpolitiek zal een bijzondere zorg voor het geldwezen gepaard moeten gaan. Onbeheerschte bewegingen op de valutamarkt zouden de doorvoering van het Plan ernstig kunnen bemoeilijken, zoo niet verijdelen. Voorstanders van devaluatie zullen van oordeel zijn, dat deze moeilijkheden het best worden ondervangen door over te gaan tot verlaging van de goudwaarde van de gulden. Tegenstanders van devaluatie zullen bedacht moeten zijn op centralisatie en organisatie van het geld- en wisselverkeer ten einde de meest economische aanwending van de beschikbare buitenlandsche betaalmiddelen te verzekeren. Men bedenke, dat Nederland behoort tot de zeer weinige landen, die het langst een vrij wissel- en geldverkeer hebben gehandhaafd, waarop uitsluitend door middel van afgifte of aantrekkingen van goud en door manipulaties met het disconto wordt ingewerkt. Gedeeltelijke of volledige uitvoering van het Plan maakt een nauwlettend toezicht op de bewegingen van het goud en op de wisselmarkt nood-

zakelijk en vereischt de bereidheid, om zoo noodig terstond met krachtige middelen in te grijpen."

Hiermede wordt dus toegegeven dat de doorvoering van het plan of wel met zich meebrengt een loslaten van den gouden standaard, of wel de invoering van een deviezen-régime, zooals o.a. Duitschland dit kent.

De ontwerpers van het plan schijnen het meest in de laatste richting te denken. Ook hier blijken dus pogingen, om te komen tot een nationale conjunctuur-stimuleering, in botsing te komen met de tot nog toe gevolgde monetaire politiek. Het is om deze reden reeds begrijpelijk, dat het huidige kabinet het plan moest afwijzen.

Nog een enkel woord over een zoogenaamde deviezen-regeling. Deze lost op zich zelf de moeilijkheid van het verschil tusschen binnen- en buitenlandsch prijsniveau, dat door het uitvoeren van publieke werken op groote schaal door de overheid nog zal worden vergroot, niet op.

Tot ingrijpen in de valutamarkt zal men zich dan ook bij dit stelsel niet kunnen beperken, zooals ook de ervaring reeds elders heeft geleerd. De eenige mogelijkheid om de export onder die omstandigheden toch te handhaven, is de invoering van een massaal stelsel van exportpremies, welke door het buitenland als dumping zal worden gevoeld.

Naar mijn meening moet men deze richting zeker niet op. Zij leidt tot steeds verder ingrijpen van de overheid op practisch het geheele terrein van het economisch leven en tot steeds verder gaande verstarring.